

Discussienotitie

“Een aanzet tot een bij- en nascholingsprogramma voor RegisterRestauratoren”

Versie 7 mei 2019

Aanleiding

De ontwikkeling van het eerste deel van het Restauratoren Register bevindt zich in de eindfase. Het Restauratoren Register is gebaseerd op het hebben en onderhouden van kennis. In dit licht is het belangrijk dat er na inwerkingtreden van het Register ook voldoende serieuze mogelijkheden voor bij- en nascholing zijn.

Het NCE is door een subsidie van OCW in staat om lacunes in de scholing van restauratoren op te vullen en (bij)scholing te faciliteren en te organiseren op landelijke schaal. Tijdens een NCE-bijeenkomst op 5 maart 2019 is afgesproken dat ERM in samenwerking met de gezamenlijke restauratorenverenigingen een discussiestuk voorbereidt over de mogelijke invulling van het algemene bijscholingsdeel. Dit discussiestuk kan leiden tot een aantal basisafspraken/uitgangspunten die vervolgens nader kunnen worden uitgewerkt.

Voorliggende discussienotitie beoogt deze afspraak in te vullen. De discussienotitie bevat een schets van hoe een nascholingsprogramma er uit zou kunnen zien. De notitie is besproken en goedgekeurd in de begeleidingscommissie voor het Restauratoren Register waarin RN, ARA, RC en VRN in vertegenwoordigd zijn.

Doelgroep

Het bij-/nascholingsprogramma is bedoeld voor het onderhouden of aanvullen van de kennis van de (aankomend¹) Registerrestaurator.

Keuze

Er zijn vele disciplines met per discipline vaak slechts enkele beroepsbeoefenaren. Deze kleine aantallen maken een rendabel aanbod per disciplinegroep feitelijk onmogelijk. Hoe komen we desondanks tot een professioneel, op de praktijk gericht en blijvend aanbod van nascholingsmodules?

Het antwoord ligt in een splitsing tussen:

- Discipline overstijgende dus voor iedere discipline dezelfde relevante kennis: het voorstel is om hiervoor centraal (landelijk) aan te bieden modules te ontwikkelen die voor meerdere disciplines tegelijk te volgen zijn en voor iedere discipline een stevige theoretische en praktische basis opleveren. Dit noemen we in deze notitie het nascholingsprogramma. Dit nascholingsprogramma is op hoofdlijnen uitgewerkt in deze discussienotitie.
- Discipline-specifieke kennis: de aanvullingen op het gezamenlijke nascholingsprogramma moeten per disciplinegroep of persoon zelf georganiseerd worden. Hiervoor wordt verwezen naar de opsomming van mogelijkheden die al eerder zijn uitgewerkt in de notitie 'Eisen aan bij- en nascholing'.

¹ Het scholingsprogramma RR is vooral bedoeld voor de Registerrestaurator, maar het kan ook reeds werkzame restauratoren helpen om te voldoen aan de registratie eisen.

Uitgangspunten

Met betrekking tot het nascholingsprogramma voor discipline overstijgende kennis gelden de volgende uitgangspunten:

1. Basis

- Het totaal van modules omvat de noodzakelijke basis van de RR, de basis die (op termijn) iedere RR moet beheersen.
- Het nascholingsprogramma kan verplichte modules² en facultatieve modules (dus waaruit een vrije keuze gemaakt kan worden) omvatten.
- Iedere RR volgt in een nascholingsperiode (de periode van 5 jaar tot de volgende registratie) tenminste een aantal verplichte modules (bijvoorbeeld 2 modules per 5 jaar).
- Wijze van toetsing nntb
- Niveau van de cursus/module

2. Vormgeving en inhoud

- Modules zijn toegeschreven op discipline overstijgende kennis. Er komt geen toegespitst nascholingsaanbod per discipline of specialisatie, maar zoveel mogelijk een discipline-overstijgend en breed nascholingsprogramma met voor iedere discipline of specialisatie hetzelfde relevante aanbod als grootste gemene deler³ in de kennisbehoefte.
- Het nascholingsprogramma heeft een modulaire opzet
- De inhoud van de modules is niet alleen technisch van aard. Naast restauratie-specifieke vakken betreft het ook onderwerpen als ethiek, vervoer van kunst en ondernemersvakken⁴

3. Organisatie

- Het scholingsprogramma moet zowel qua ontwikkeling als uitvoering professioneel en op de praktijk gericht zijn. Bij het vormgeven aan een nascholingsprogramma is het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE) een logische partner. Het NCE heeft de ervaring en de financiële middelen. De minister van OCW heeft 2 miljoen euro uitgetrokken voor het behoud van restauratievakmanschap (beleidsbrief Erfgoed Telt, juni 2018). Samen met de restauratiebranches heeft het NCE plannen gemaakt om in de periode juli 2018 tot en met 2021 missende schakels in het restauratieonderwijs te ontwikkelen.
- Er wordt (ook) gebruik gemaakt van mogelijkheden die er al zijn. De samenwerking in de erfgoedbranche is cruciaal bij het slagen van de initiatieven voor de nascholing. Het gaat er niet alleen om het faciliteren en beoordelen van het scholingstraject op elkaar af te stemmen, maar ook dat dit met respect gebeurt voor de verschillende rollen die eenieder vervult. Pas dan kan ieders aandeel complementair zijn en optimaal bijdragen aan het versterken van het professionaliseringsproces.⁵

² Indien dit inhoudelijk voor de persoon in kwestie aan de orde is; vrijstelling is mogelijk.

³ Dat omvat ook een aanbod komen over specifieke materialen. Met als doel om kennis op te doen over buiten de eigen discipline veel voorkomende materialen (bijv. de houtrestaurator kan zich extra verdiepen in metaal of textiel) of bijzondere materialen die tijdens de restauratie kunnen worden gebruikt.

⁴ Veel restauratoren zijn ZPP-er, daarom is het van belang dat naast het vakmanschap ook het ondernemerschap van voldoende niveau is. Scholing kan op dit punt het verschil maken. Daarom horen naast de specifieke restauratie vakken ook de ondernemersvakken in het scholingsprogramma.

⁵ In Bijlage 1 is een inventarisatie van aanbieders opgenomen.

4. Relatie met regulier onderwijs

- Het nascholingsprogramma is geen vervanging van bestaand 'regulier onderwijs', maar kan beschouwd worden als een waardevolle aanvulling daarop. Het nascholingsprogramma voor restauratoren kan deel uitmaken van een netwerk van scholing, waarbij het logisch is dat de bestaande opleidingsinstituten een actieve rol spelen als 'aanbieder'; waar nodig worden nieuwe modules ontwikkeld die zo mogelijk aansluiting vinden op het reguliere scholingsaanbod.

Keuze van onderwerpen binnen het nascholingsprogramma

Het nascholingsprogramma omvat de volgende discipline overstijgende onderwerpen:

1. Cultureel ondernemerschap (bedrijfsvoering, projectmanagement, marketing)
2. Restauratie-ethiek en de geschiedenis van het restaureren (toegepaste cursus)
3. Historische vervaardiging en materiaalgebruik (Hout, metaal, textiel, papier, glas, steen, keramiek, leer komen als materiaal in veel samengestelde objecten voor)
4. Kunst en cultuurgeschiedenis (colleges)
5. Onderzoeken en analyseren van historische bronnen
6. Kennis van bewaren en preventieve conservering / klimatologische omstandigheden (toegepaste cursus)
7. Natuurwetenschap en chemie (niveau A - basiscursus)
8. Natuurwetenschap en chemie (niveau B – toegepaste cursus)
9. Verpakken, vervoeren & verzekeren (toegepaste cursus)
10. Verslaglegging / documenteren (basiscursus/toegepaste cursus)

Ter overweging/aanvulling op voorgestelde modules:

- Persoonlijke- en Omgevingsveiligheid in het atelier
- Conditieopname en registratie van collecties

In bijlage 2 bij deze notitie is een eerste uitgewerkt voorstel gemaakt voor de inhoud van bovengenoemde modules.

Organisatie en financiering van het nascholingsprogramma

Het ontwikkelen en vermarkten van het nascholingsprogramma is in handen van de NCE. Voor het opzetten van nieuwe onderdelen in het scholingsprogramma is startfinanciering nodig. Hiervoor wordt verwezen naar het rijksprogramma Erfgoed Telt. OCW heeft te kennen gegeven dat adequate scholing voor o.a. roerend erfgoed (incl. Historische Binnenruimten) tot stand komt⁶. Samen met de restauratiebranches heeft het NCE plannen gemaakt om in de periode juli 2018 tot en met 2021 missende schakels in het restauratieonderwijs te ontwikkelen.

Kosten voor de deelnemer

Als een nascholingsnetwerk eenmaal operationeel is, bedruipt het zichzelf. De kosten van de modules moeten haalbaar en dus betaalbaar zijn. In de bijlage is een raming van de kosten per module opgenomen. NB dit is een eigen raming; niet besproken met de NCE

Implementeren

Als het voorstel voor het nascholingsprogramma voor discipline overstijgende kennis wordt aanvaard, worden de volgende acties ondernomen:

1. Ontwikkelen van het nascholingsprogramma: de ontwikkeling van het nascholingsprogramma ligt bij de NCE.

⁶ Beleidsbrief OCW Erfgoed Telt, juni 2018.

2. Uitvoeren van het nascholingsprogramma: de NCE maakt met aanbieders van onderwijs en modules de afspraken over het daadwerkelijk erkennen en verzorgen van de modules.
3. Relatie met het Register: de eisen in de notitie 'Eisen aan bij- en nascholing' worden aangepast. Dat kan pas op het moment dat de modules daadwerkelijk beschikbaar zijn.

Vervolg vragen

Deze discussienotitie bevat een eerste uitwerking en slechts op hoofdlijnen. Indien de hoofdlijnen worden geaccepteerd, dan zijn vervolgvragen onder meer:

- wat wordt het niveau bij de modules
- wordt de kennis na het volgen van de (verplichte) modules getoetst
- verplichtingen en vrijstellingen
- begroting van de ontwikkeling van de modules
- kostenniveau dat

Bijlage 1 Scholingsvormen en aanbieders

Er zijn verschillende vormen waarin de onderdelen van het scholingsprogramma aangeboden kunnen worden en er kunnen meerdere aanbieders zijn. Per onderwerp kan bekeken worden welke vormen daarbij het beste passen. Hierbij is het goed om ook laagdrempeligheid na te streven en het tegelijk ook voor mensen met een academische opleiding aantrekkelijk te maken.

Hieronder volgt een beknopt overzicht van scholingsvormen

Scholingsvorm	Mogelijke aanbieder	Opmerking
Cursus - Contactonderwijs - E-learning	NCE, Hogescholen	(Deels) nog te ontwikkelen
Incompany cursus	Eigen organisatie meestal met een externe 'specialist'	Nog te ontwikkelen
Contractonderwijs/A la carte onderwijs universiteiten	Divers aanbod bij universiteiten	Bestaand
Intervisie	Stimuleren faciliteren initiatieven vanuit het werkveld (ERM, Verenigingen...)	Nog te ontwikkelen
Masterclass	Universiteiten. Hogescholen, RCE,	Bestaand?
Postdoctoraal onderwijs	UvA, RUL, RUG ...	Bestaand?
Praktijktraining	NCE, Helicon, RCE, HMC, Nimeto, UvA C&R	Bestaand /nog te ontwikkelen
Stageplaats/trainees	Stimuleren faciliteren via SBB bij zelfstandigen, ook bij musea/overheidsinstellingen zoals RCE	Bestaand + Nog te ontwikkelen voor niet WO RR

Bijlage 2 Uitwerking modules

Module 1 Toekomstbestendig ondernemerschap ⁷	
Duur van de module	1/2 contactdagen
Cursusvorm	Cursus- workshop
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Restauratoren zijn vaak ook ondernemer (ZZP-er). Deze cursus leert de Restaurator om naast de vakbekwaamheid ook een goed ondernemer te zijn Bedrijfsvoering.... Projectmanagement....
Kostenindicatie	Ca € 150/200,-
Status	Een nog te ontwikkelen cursus?
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	Nee

Module 2 Restauratie-ethiek en de geschiedenis van het restaureren	
Duur van de module	3 contactdagen verspreid over 3 weken
Cursusvorm	Cursus met diverse casestudies
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Cursus die de actuele ethische aspecten binnen het restauratievak behandelt. De ethische aspecten van de behandeling en de gebruikte methodes, het maken van afgewogen keuzes, do's en dont's en de eigen rol ten opzichte van die van de opdrachtgever.
Kostenindicatie	Ca € 400/500,-
Status	Een nog te ontwikkelen cursus
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	JA

⁷ Deze module sluit aan op het gelijknamig proefproject dat ERM in 2019 is gestart

Module 3 Historische vervaardiging en materiaalgebruik (hout, metaal, textiel, papier, glas, steen, keramiek, leer)	
Duur van de module	5 contactdagen verspreid over 3 weken
Cursusvorm	Cursus en zelfstudie per dag wordt een categorie al dan niet in combinatie (bijv. glas/keramiek) behandeld
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Karakteristieke vervaardigingskenmerken van het object Duiden en het herkennen van vervaardigingssporen op het materiaal aangevuld met wetenswaardigheden over gereedschap en machine gebruik.
Kostenindicatie	Ca € 300/400,-
Status	Een nog te ontwikkelen cursus
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	Nee

4 Modules in de Kunst- en cultuurgeschiedenis	
Duur van de module	Semester - collegereeks
Cursusvorm	Hoorcolleges
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Een zeer grootaanbod aan universiteiten o.a. RUL, RU en UvA Bijvoorbeeld aan de RU: <u>LET-KGB1226 Kunstgeschiedenis van de Vroegmoderne periode - Noord-Europa</u> (propedeuseniveau, 21 hoor-/werkcolleges s à twee uur, 2019: week 15-23, € 450,-) Deze cursus biedt een inleidend overzicht van de kunstgeschiedenis van de renaissance, barok en romantiek in Noord-Europa.
Kostenindicatie	Voor een cursus van 5 ECTS komt dit neer op een bedrag van €450,- (inclusief 2

	tentamengelegenheden en certificaat, exclusief de benodigde literatuur).
Status	Contractonderwijs WO-(HBO?) Voor geïnteresseerden in kunstgeschiedenis die zich niet als student kunnen of willen inschrijven, bestaat de mogelijkheid om als betalend contractant colleges te volgen. De kosten bedragen €90,- per ECTS (EC). Het certificaat ontvangt u als u bent geslaagd voor het tentamen.
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	NEE

Module 5 Onderzoeken en analyseren van historische bronnen	
Duur van de module	2 contactdagen
Cursusvorm	Cursus/case studies
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Je krijgt een overzicht van de bronnen die gebruikt kunnen worden t.b.v. een restauratieproject onderzoeksproces. Daarna volgt een verdieping van de categorieën, bijvoorbeeld door de verbinding van bronnen aan type onderzoeksvragen en het object
Kostenindicatie	Ca € 200/300,-
Status	Een nog te ontwikkelen cursus
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	NEE

Module 6 Kennis van bewaren en preventieve conservering	
Duur van de module	3 contactdagen verspreid over 4 weken Ca 2 dagdelen per week
Cursusvorm	Cursus met diverse casestudies
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Preventieve conservering betekent het minimaal ingrijpen in het object en maximale aanpak wat betreft omgevingsfactoren die van invloed zijn op de bewaarconditie ook gedurende de tijd waarin het object bij de restaurator in bewaring is. Daarom is het hebben van kennis over de juiste bewaarconditie een must voor elke restaurator. In deze cursus wordt die kennis vertaald naar de praktijk van de restaurator en komen de volgende aspecten aan de orde:

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Best practices bij preventieve conservering van de meest voorkomende materialen ○ Bedreigingen en bewaarconditie (vocht, lucht, licht, temperatuur) ○ Voorkomen van risico's <p>...</p> <p>...</p>
Kostenindicatie	Ca € 300/500,-
Status	Een nog te ontwikkelen cursus/deels aansluitend bij Bestaande modules (oa via NCE/Helicon?)
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	JA

Module 7 Basiscursus A Natuurwetenschap en chemie	
Duur van de module	5/6 weken Ca 2 dagdelen per week (exclusief huiswerk/zelfstudie)
Cursusvorm	Lessen/lesuren
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Basiscursus voor personen die nooit natuurwetenschappen/chemie gehad hebben of hun lessen jaren geleden volgden. Doel is scheikunde linken aan de dagelijkse restauratiepraktijk en de beginselen in korte tijd onder de knie te krijgen.
Kostenindicatie	Ca € 300/400,-
Status	Bestaande modules aan Hogescholen (zoals HAS)
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	JA

Module 8 Gevorderde B Toegepaste cursus natuurwetenschap en chemie bij restaureren	
Duur van de module	3/5 weken

	Ca 1 dagdeel per week (exclusief huiswerk/zelfstudie)
Cursusvorm	Lessen/lesuren
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Basicursus voor personen die nooit natuurwetenschappen/chemie gehad hebben of hun lessen jaren geleden volgden. Doel is scheikunde linken aan de dagelijkse restauratiepraktijk en de beginselen in korte tijd onder de knie te krijgen.
Kostenindicatie	Ca € 300/400,-
Status	Nog te ontwikkelen samen met NICAS?
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	NEE

Module 9 Verpakken, vervoeren & verzekeren	
Duur van de module	1 contactdag
Cursusvorm	Cursus/Incompany training
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	Niet iedere restauratie wordt op de oorspronkelijke verblijfslocatie uitgevoerd. Het verplaatsen maakt de restauratiemogelijk maar brengt ook extra risico op schade. In deze cursus maak je kennis met de beste materialen en methoden die kunnen worden ingezet om bij het verpakken en vervoeren dit risico te mijden. Daarnaast maak je kennis met aspecten van de wettelijke aansprakelijkheid en de de schadeverzekering.
Kostenindicatie	Ca € 100/200,-
Status	Bestaande modules (oa via NCE/Helicon)
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	NEE

Module 10 Verslaglegging en documenteren	
Duur van de module	1 contactdag
Cursusvorm	Cursus/Incompany training/E-Learning
Toets of bewijs van deelname	Ntb
Korte beschrijving	<p>Het is goede praktijk dat de Restaurator een conditie -of schade- opname doet, een behandelplan maakt en vastlegt hoe hij/zij het object gerestaureerd heeft. In deze cursus komen verschillende aspecten van het rapportageschrijven aan bod, van het vertalen van de opdracht naar een plan voor de uitvoering tot het ontwikkelen van een eigen schrijfstijl en -techniek. Door middel van korte opdrachten worden de behandelde onderwerpen direct in praktijk gebracht.</p> <p>De volgende onderwerpen komen in elk geval aan bod:</p> <p>Doel en doelgroep van een restauratierapportage Structuur van een restauratierapportage Omgaan met en bewaren van privé gegevens</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schrijftechnieken • Schrijfstijlen • Tekst corrigeren • Tips en trucs • Opdrachten/oefeningen met eigen tekst <p>.. ...</p>
Kostenindicatie	€ 100/200,-
Status	Nog te ontwikkelen
Verplicht voor registratie instroom/overgangsregeling	JA